

Oorlogsmonumenten
in Voerendaal houden
onze herinnering levend

Wil Maassen

Inhoudsopgave

Opdat wij niet zullen vergeten	2
Het begrip 'Oorlogsmonument'	6
'Vuer die zich neet kinne waere'	10
Gestorven voor hun idealen	14
Een drama dat zich voltrok in een paradijs op aarde	22
Het drama van Dolberg	26
Gedood door eigen vuur	32
De dag dat de onschuld werd vermoord	36
Dit gebeurt ook in een oorlog	40
Korporaal Leo Dohmen	42
Bevrijd maar het verzet ging door	46
Een oorlog stopt wel maar blijft slachtoffers maken	50
Een vriend en held met een 'verkeerde' naam	54
Hoe het noodlot kan toeslaan	58
Ook zij gaven hun leven voor onze vrijheid	62
Dank aan velen	66
Epiloog	68

Opdat wij
niet zullen
vergeten

In september 2019 is het 75 jaar geleden dat wij in en rond Voerendaal bevrijd zijn van de Duitse bezetting. Daarmee kwam een einde aan een periode van angst en onderdrukking, van geweld en verschrikking. Wij kennen de beelden van de euforie die er heerste toen de geallieerde bevrijders onze steden en dorpen binnentrokken en de enorme blijdschap waarmee zij overal werden ontvangen. Kort daarna beseften men ook welke offers waren gebracht om ons weer in vrijheid te kunnen laten leven, niet in de laatste plaats door onze bevrijders. Ter herinnering aan de slachtoffers van het oorlogsgeweld werden daarom overal in het land monumenten opgericht, die nu, na 75 jaar, nog steeds getuigen van al het verschrikkelijke dat zich toen in heel Europa, maar ook in en rond Voerendaal heeft afgespeeld. Vaak zijn het monumenten ter ere van de slachtoffers van het oorlogsgeweld.

Bevrijdingsoptocht Kerkplein, Voerendaal (foto fam. Palmen)

Van al die monumenten is de Amerikaanse militaire begraafplaats in Margraten wel het meest indrukwekkend. Soms ook zijn het gedachteniskapellen, gebouwd door buurtbewoners uit dankbaarheid dat hen nog meer ellende bespaard is gebleven. Al die monumenten zijn gebouwd om de herinnering aan die zwarte bladzijde uit onze geschiedenis levend te houden en met maar één doel: Dit nooit meer!

Dit nooit meer!

Ook in Voerendaal voelde men de behoefte om de herinnering levend te houden en ook hier verrezen diverse monumenten. Soms heel klein, soms iets groter. Het zijn echter allemaal stille getuigen van de verschrikkingen die onlosmakelijk aan een oorlog verbonden zijn. Gelukkig hebben de huidige generaties deze verschrikkingen niet aan den lijve hoeven te ervaren.

Amerikaanse Militaire Begraafplaats, Margraten

Wij kennen in West-Europa de langste periode van vrede uit onze geschiedenis. Op de tv zien wij echter dagelijks dat oorlog en onderdrukking nog steeds aan de orde van de dag zijn, soms zelfs heel dichtbij. Vrede en vrijheid is dan ook geen vanzelfsprekendheid, zo blijkt telkens weer. Onze oorlogsmonumenten herinneren ons hier doorlopend aan. Het is alleen al daarom goed om deze monumenten in stand te houden en te blijven koesteren.

In het kader van de herdenking '75 jaar bevrijding' hebben wij geprobeerd een inventarisatie te maken van alle monumenten in de gemeente Voerendaal die ons herinneren aan de oorlog en aan de slachtoffers van oorlogsgeweld. Op de meeste van deze monumenten staan de namen van de slachtoffers van dit geweld vermeld, het verhaal van de gebeurtenissen ontbreekt echter. In de overtuiging dat juist die verhalen helpen de herinnering levend te houden, zijn wij op zoek gegaan naar die verhalen. Wij hebben daarbij gebruik gemaakt van openbare bronnen en van informatie op het internet. Maar ook spraken wij met nog in leven zijnde ooggetuigen en met nabestaanden van de slachtoffers. Wij hopen met het verzamelen en het vastleggen van deze verhalen een bijdrage te kunnen leveren aan het doel waarvoor deze monumenten zijn opgericht: 'Opdat wij niet zullen vergeten'.

Het begrip *‘Oorlogsmonument’*

Het woordenboek omschrijft het begrip oorlogsmonument als 'een gedenkteken aan een oorlog'. De geschiedenis leert echter dat in de loop der eeuwen zowel vorm als doelstelling van een dergelijk monument aan verandering onderhevig zijn. Gedurende het grootste deel van de geschiedenis werden oorlogsmonumenten vooral opgericht om grote overwinningen te vieren. De Arc de Triomphe in Parijs en de Zuil van Nelson in Londen zijn daar enkele heel bekende voorbeelden van. Er staan geen namen van slachtoffers op, zij dienden slechts als eerbetoon aan de overwinnaars. In het geval van de Arc de Triomphe was de aanleiding de overwinning van Napoleon bij Austerlitz en bij de Zuil van Nelson de zeeslag bij Trafalgar. Pas na de Frans-Duitse Oorlog van 1870-1871 werden voor het eerst in Europa individuele soldaten herdacht door hun namen op de monumenten te vermelden. In deze zin is de Amerikaanse Militaire Begraafplaats in Margraten één groot en indrukwekkend oorlogsmonument, niet om de overwinning op Nazi-Duitsland te vieren maar om ons te blijven herinneren aan de 8.301 jonge mensen, die er begraven liggen en hun leven gaven voor onze vrijheid.

Amerikaanse Militaire Begraafplaats, Margraten

Toren Amerikaanse Militaire Begraafplaats, Margraten

Met name in onze streken werden na de Tweede Wereldoorlog ook op veel plaatsen monumenten opgericht die wel verwezen naar de oorlog maar vooral naar het feit dat er in dat dorp of gehucht juist géén slachtoffers te betreuren waren. Het zijn vaak kapellen, die uit dankbaarheid werden gebouwd en waarmee een, tijdens de oorlog, gedane belofte werd ingelost. Een voorbeeld van dit type oorlogsmonument is de kapel van Colmont. Deze kapel werd gebouwd in 1946 uit dankbaarheid dat de bevrijding van Colmont op 16 september 1944, de feestdag van de heilige Cornelius, zonder bloedvergieten was verlopen. Daarom is de kapel ook toegewijd aan deze heilige.

Bevrijdingskapel St. Cornelius, Colmont

Vuer die zich neet kinne waere

Voor hen die zich niet kunnen verdedigen

Herdenken is niet alleen een eerbetoon aan de slachtoffers, het is ook stilstaan bij het verleden om daar lering uit te trekken. Herdenken is daarom ook een moment om te beseffen dat de vrede en de vrijheid waarin wij nu al 75 jaar leven, geen vanzelfsprekendheden zijn.

Op 4 mei herdenken wij ieder jaar onze oorlogsslachtoffers en zeggen "DIT NOOIT MEER!". Een dag later, op 5 mei, vieren wij onze vrijheid, die wij nooit meer kwijt willen. Beide dagen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Het monument aan het Vrijthof in Klimmen symboliseert deze verbondenheid. Het roept ons allen enerzijds op om onze vrijheid te koesteren maar ook om waakzaam te zijn. Jodenhaat verschilt immers in essentie niet van vreemdelingenhaat. Mensen discrimineren om hun huidskleur, herkomst, geloof of geaardheid maakt het onmogelijk om een samenleving te zijn waarin iedereen in vrede en vrijheid kan leven.

De ontwerper van het monument Cyriel Laudy, zoon van Eugène Laudy, heeft daarom een bronzen vogel, het symbool van vrede en vrijheid geplaatst op drie pijlers van roestvrij staal. Die pijlers zijn wij met zijn allen, ze zijn het fundament waarop vrede en onze vrijheid rusten.

Vrijheidsmonument Vrijthof, Klimmen

12

Het monument dat 5 meter hoog, 1,5 meter breed en ook 1,5 meter diep is, werd op 17 september 1989, de dag waarop het precies 45 jaar geleden was dat Klimmen werd bevrijd, onthuld door de toenmalige burgemeester, mr. Hub Strous. De tekst op de gedenkplaat is zowel een eerbetoon aan allen, die hun leven gaven voor onze vrijheid als een oproep om met zijn allen solidair te zijn met hen die onderdrukt worden. Wij dienen op te komen:

Vuer die zich neet kinne waere

Vrijheidsmonument Vrijthof, Klimmen

Gestorven voor
hun idealen

Het Nederlands verzet in de Tweede Wereldoorlog is de verzamelnaam voor alle personen en groepen die tijdens die oorlog weerstand boden aan de Duitse bezetters. In tegenstelling tot andere landen kenmerkte het verzet in Nederland zich door relatief weinig gewapende acties. In ons land waren de acties meer gericht op het helpen van onderduikers. Volgens het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) doken tijdens de oorlog ca. 350.000 Nederlanders onder, een record in bezet Europa. Onder hen waren 25.000 Joden.

Volgens historicus dr. Lou de Jong was het verzet in de beginjaren van de oorlog minimaal. Pas in 1943 werd het verzet intensiever, ook omdat de deportaties van Joden een grootschaligere omvang kregen. Des te opmerkelijker is het dan ook dat al eind 1940 in Voerendaal door de oud-gymnasiasten Paul Leclou, Guus Rameckers en Wiel Baeten een illegaal groepje werd gevormd. Zij begonnen met het verspreiden van lectuur en foto's van het koningshuis. Later sloten Theo Treuen en Pierre Habets zich bij hen aan.

Theo Treuen

Paul Leclou

Daarna legden zij zich toe op het verzamelen van inlichtingen en probeerden zij aan wapens en explosieven te komen om aanslagen te kunnen plegen. De plannen om het spoorwegviaduct tussen Voerendaal en Klimmen op te blazen, waren al in een vergevorderd stadium. In de vroege morgen van 2 februari 1942 hield de Sicherheitspolizei een klopjacht op alle leden van de Heerlense verzetsgroep Smit waar de Voerendalers zich inmiddels bij hadden aangesloten. Een dertigtal leden werd gearresteerd en overgebracht naar het Huis van Bewaring in Maastricht waaronder Theo Treuen, Paul Leclou en Guus Rameckers. Op 16 juli 1942 werd Theo Treuen in Amsterdam ter dood veroordeeld. Het vonnis werd op 17 september daaropvolgend door een vuurpeloton voltrokken. In Loenen is een gedenksteen geplaatst met zijn naam. Waar hij begraven is weet zelfs zijn familie niet. De anderen verdwenen naar Duitse concentratiekampen. Negen van hen overleefden dit niet. Paul Leclou was een van hen.

Leo Penders, zoon van het hoofd van de jongensschool in Voerendaal, werd in 1938 tot priester gewijd waarna hij tot kapelaan benoemd werd in Gulpen.

Leo Penders

Hij richtte daar een verzetsgroep op die zich bezig hield met diverse vormen van verzet zoals het onderbrengen van onderduikers en het helpen overbrengen van geallieerde piloten naar het vrije deel van Frankrijk. Op 21 juli 1944 werd hij, na verraden te zijn, thuis gearresteerd en geïnterneerd in Kamp Vught. Via Sachsenhausen kwam hij uiteindelijk in Bergen-Belsen terecht waar hij op 24 april 1945 overleed aan de gevolgen van tyfus.

De namen van deze drie verzetsmensen, die voor hun idealen hun leven gaven, staan vermeld op het verzetsmonument tegen de muur van de St. Laurentiuskerk in Voerendaal, dat in juni 1948 werd onthuld. Het is een keramisch reliëf van de kunstenaar Eugène Laudy. Het stelt St. Joris in maliënkolder voor met op de linkerhand een vredesduif en in zijn rechterhand een houten kruis. Aan zijn voeten ligt een verslagen draak, die de Duitse bezetter symboliseert.

Op de plaquette onder het reliëf staan ook de namen J.Lindelauf, P. Geraedts en Frans Offermans. Deze laatste twee lieten het leven tijdens de politionele acties in het voormalige Nederlands-Indië.

In Ubachsberg herinnert ons sinds 2010 een monument aan de dood van Juup Geraeds uit die plaats. Ook hij sneuvelde in het voormalige Nederlands-Indië, net als Leopold Palmén uit Klimmen en Bèr Houben naar wie in Ransdaal een straat is vernoemd.

De naam van Jozef (Sjef) Lindelauf staat op het monument onder de tekst 'voor het vaderland'. Hij werd op 11-3-1920 geboren in Ubachsberg. De familie Lindelauf verhuisde al spoedig naar Winthagen waar zij een kalkbranderij en het plaatselijke café exploiteerde. Sjef werd, samen met zijn broer, lid van de Koninklijke schutterij St. Sebastianus van Voerendaal. Bij het begin van de oorlog was Sjef dienstplichtig soldaat. Hij nam deel aan de gevechten bij de Grebbeberg. Hij overleefde deze. Aan het einde van de oorlog ging hij bij de OD, de Ordedienst, die onder meer tot taak had om na de bevrijding de orde te handhaven en om chaos te voorkomen. Dit verklaart ook waarom in de officiële stukken staat vermeld dat L.L.J. Lindelauf is omgekomen in de functie van 'hulp-gendarme'.

Bidprentje J. Lindelauf

Een verslag van zijn begrafenis vonden wij in het Limburgs Dagblad van 7 december 1944. Opmerkelijk is dat zowel op het bidprentje als in het krantenverslag gesproken wordt over een noodlottig ongeval. Echter, in het dagboek van Pastoor Kremer, de toenmalige pastoor van Ransdaal, lezen wij dat hij werd doodgeschoten. Deze lezing werd bevestigd door Lieske, de zus van Sjef. Ondanks heel veel speurwerk is het ons heel lang niet gelukt om de juiste toedracht van het 'ongeluk' te achterhalen. En ook was er geen verklaring te vinden voor het feit dat op het monument is vermeld dat Sjef is overleden in Klimmen terwijl hij in werkelijkheid is gestorven in het 'Amerikaans noodlazaret' in Heerlen.

Archieven van de Kon. Marechaussee, van het Ministerie van Defensie, van het Openbaar Ministerie, nergens bleek informatie voorhanden en bleef de dood van Sjef een mysterie. Totdat zich iemand meldde, die het verhaal kende. Sjef was gewapend op patrouille in Ransdaal. Hij werd daar door Amerikaanse militairen voor een achtergebleven Duitser aangezien en werd neergeschoten. Toen de Amerikanen hun vergissing bemerkten hebben zij Sjef met spoed overgebracht, niet naar het ziekenhuis, maar naar hun eigen noodlazaret in Heerlen. Bij aankomst bleek hij te zijn overleden. Voor zus Lieske werd hiermee na 75 jaar ook duidelijk waarom op de avond van het overlijden van haar broer 's avonds hoge Amerikaanse militairen naar Winthagen kwamen om de familie te condoleren en waarom bij de begrafenis tientallen Amerikaanse militairen aanwezig waren. Voor ons werd het duidelijk waarom wij in alle Nederlandse archieven geen informatie konden vinden. Wij hadden bij de Amerikanen moeten zoeken.

Sinds de zeventiger jaren is het verzetsmonument aan de Laurentiuskerk geadopteerd door de Koninklijke Schutterij St. Sebastianus Voerendaal. Zij onderhoudt sedert die tijd het monument en organiseert hier op bijzonder stijlvolle wijze de jaarlijkse dodenherdenking op 4 mei. De laatste jaren gebeurt dit in samenwerking met de Gemeente Voerendaal.

De herdenking van 75 jaar bevrijding was voor de gemeente aanleiding om het monument aan te passen en de plaquette te vervangen door een nieuwe met daarop alle namen van Voerendalers, die tijdens WO II door oorlogsgeweld om het leven zijn gekomen. Op 21 september 2019 werd de nieuwe plaquette tijdens een stijlvolle plechtigheid onthuld. Op deze plaats zullen ieder jaar op 4 mei de 13 Voerendaalse slachtoffers van wie de namen staan vermeld, in het bijzonder worden herdacht.

Dodenherdenking, Voerendaal

Een drama
dat zich voltrok in
een paradijs op aarde

Haast zonder ophouden raast het verkeer over de autosnelweg A79. Boven de weg vraagt het bord 'knooppunt Kunderberg' de aandacht van de automobilist. De echte natuurliefhebber zal 'Kunderberg' associëren met de naam van een schitterend natuurgebied waar op steile hellingen zeldzame planten groeien zoals zandmuur, wilde tijm en vooral diverse soorten wilde orchideeën. Voor ons persoonlijk is de Kunderberg ook de plek waar wij jaren geleden een bijzondere ontmoeting hadden met wijlen Grèt Schreijen. Wij zagen hem tijdens een wandeling door dit stukje paradijs op aarde terwijl hij een stuk van de weg af, op een helling, midden in de natuur druk in de weer was met onderhoudswerkzaamheden aan een kruisbeeld. Het bleek een eenvoudig monument te zijn met de tekst:

Plaquette

Monument Kunderberg, Voerendaal

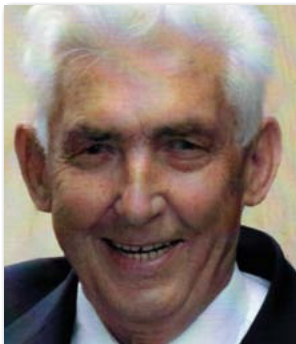
Grèt onderbrak zijn werkzaamheden en vertelde ons over hetgeen hij, amper een week voor de bevrijding, als 16-jarige jongen op deze plek had meegemaakt.

24 Als jonge jongen helpt hij zijn buurman bij het melk venten in Heerlen. Als een Duitse auto nadert maakt de buurman dat hij wegkomt. Hij heeft onderduikers in huis en hij is bang dat de Duitsers hen zullen ontdekken. Daarom brengt Grèt de melkkar vlug naar huis. Hij ziet in de auto vier Duitse militairen zitten, twee officieren en twee soldaten. Tussen de twee officieren zit een man in een witte gabardine. Even later, wanneer hij het paard uitspant, hoort hij schoten. Hij ziet hoe de auto met de Duitsers terugrijdt richting Kunrade, echter zonder de man in de witte gabardine. Voorzichtig gaat hij kijken en in het talud van de weg vindt hij het lijk van de man, die pas geleden nog in de auto zat. Op zijn borst ligt een vel papier waarop met rode letters 'terrorist' is geschreven.

's Middags komt de burgemeester naar de Kunderberg, vergezeld van twee Duitse militairen en twee burgers. Zij leggen de dode man op een brancard en dragen hem naar de weg. Daar schuiven zij de brancard op de kar van boer Kerckhoffs maar omdat die weigert mee te helpen, vragen zij Grèt om de kar naar het kerkhof in Voerendaal te rijden. Op de Hogeweg wordt het gezelschap plotseling beschoten door een geallieerd jachtvliegtuig. De burgemeester vlucht met zijn gevolg een boerderij binnen terwijl Grèt in volle vaart naar het kerkhof rijdt. Daar wordt de 'terrorist' nog dezelfde dag begraven.

Na de bevrijding wordt de man in de gabardine herbegraven in zijn woonplaats. Het blijkt te gaan om de 34-jarige Marcel Le Chantre, een Belgische verzetsstrijder uit Eijsden. Hij is op 2 september 1944 daar aangehouden door de vluchtende Duitsers. Een week lang zeulen zij met hun gevangene rond tot ze hem op 9 september op de Kunderberg in koelen bloede fusilleren. In oktober plaatst buurman Meertens, samen met zijn zwager Erven, een ijzeren kruis op de plaats waar Le Chantre werd vermoord. Grèt Schreijen is het monumentje tot aan zijn dood blijven verzorgen. "Uit piëteit voor een vermoorde verzetsstrijder," zei hijzelf. In 1992 beloonde de gemeente Maasmechelen Grèt voor zijn jarenlange, belangeloze inzet. Hij ontving tijdens een plechtigheid, waarbij ook de echtgenote en de dochter van Marcel Le Chantre aanwezig waren, uit handen van burgemeester Terwingen, naast een tinnen herinneringsbord van de gemeente, ook de bronzen legpenning van de Fédération Nationale des Combattons. Voor Grèt hoefde dit eerbetoon niet zo nodig. Hij vond het belangrijker om ook aan de generaties van na 1945 te laten zien waar oorlog toe leidt. 'Zijn' monument en zijn verhaal leveren daar al 75 jaar lang een bijdrage aan.

Grèt Schreijen

Het drama
van Dolberg

Wellicht het grootste drama dat zich tijdens de bevrijding in onze gemeente voltrok, was de gebeurtenis in de buurtschap Dolberg. Op 17 september 1944, uitgerekend de dag van de bevrijding. Deze gebeurtenis kostte aan zes mensen het leven. Vader Jan Meurs en twee van zijn dochtertjes, een buurmeisje, het dienstmeisje en de knecht, zij allen kwamen om toen een granaat insloeg in de kelder waarin zij juist zaten te schuilen voor die granaten. Wij spraken met overlevenden van het ongeluk en met direct betrokkenen. Wij zijn hen zeer erkentelijk dat zij hun ervaringen met ons wilden delen.

Tonny, dochter van de familie Meurs en destijds 8 jaar oud, kan zich die vreselijke zondagmorgen nog exact herinneren. "Er was die dag al heel vroeg weer een bombardement. Tijd om naar de schuilkelder te gaan was er niet, dus zochten wij een veilig heenkomen in de kelder onder ons huis. Ook de familie Dortu, onze burens, dachten daar met hun kinderen veilig te zijn."

Bidprentje Fam. Meurs

"Op de binnenplaats liepen twee Duitse soldaten die door Amerikaanse gevechtspiloten beschoten werden. In paniek traptten zij de kelderdeur in en schuilden met ons mee voor de granaten die op Dolberg werden afgevuurd. Plotseling vloog een granaat door het keldergat naar binnen en ontplofte tegen een ijzeren balk." Haar broer Jo, die zich deze dag ook nog precies kan herinneren, valt haar bij en beschrijft de enorme paniek die er uitbrak. "Het was een enorm geschreeuw, je zag geen hand voor ogen door de enorme wolk van zand die de granaatinslag veroorzaakte. Het stof sneed je letterlijk de adem af. Je probeerde in doodsangst zo snel mogelijk buiten te komen, weg uit de enorme chaos. Buiten werden wij opgevangen door Amerikaanse soldaten. Mijn vader en mijn zusjes Mietje en Jeanetje, ons dienstmeisje Maria Braakhuis en onze knecht Johan Linden overleden ter plaatse. Mama, Virginie, Pierre, Maria Dortu en ik (Jo) werden met een Amerikaanse legerjeep naar een militair veldhospitaal in Tongeren gebracht. Helaas moesten we Maria in Valkenburg achterlaten, waarschijnlijk omdat zij door een beenamputatie teveel bloed had verloren. Zij is in Valkenburg aan de gevolgen daarvan overleden. Intussen werden mijn andere zusjes ondergebracht bij de burens, Tonny bij de familie Lipsch en Martha bij de familie Dortu."

Johan Linden*Maria Dortu**Maria Braakhuis*

Ook mevrouw Jeanne Horsmans-Braakhuis, zus van het omgekomen dienstmeisje Maria kan zich, ondanks haar hoge leeftijd, nog die bewuste zondagmorgen precies voor de geest halen. "Er is iets ergs met onze Maria gebeurd. Dat was de eerste reactie van onze moeder toen ze de buurman van de familie Meurs het pad naar de deur op zag komen. Het angstige vermoeden van moeder bleek helaas waar te zijn," gaat zij verder. "Hij kwam vertellen dat bij Meurs een granaat was ingeslagen in de kelder. In die kelder zaten naast familie, personeel en buurtbewoners ook twee Duitse soldaten. Zij schuilden voor de granaten, die door de Amerikaanse bevrijders werden afgeschoten tijdens hun opmars vanuit Valkenburg via de Goudsberg en Walem, richting Klimmen. Drie leden van de familie Meurs, de knecht en onze Maria, die in dienst was bij de familie Meurs, hebben dit ongeluk niet overleefd. Het buurmeisje Maria Dortu raakte zwaar gewond en overleed op weg naar het ziekenhuis in Tongeren. Allen werden door de zusters opgebaard in de gang van de kleuterschool."

Harry Jacobs woonde als kind op Dolberg en kan zich nog heel veel van de oorlogsjaren herinneren. Tijdens de bevrijding was hij 12 jaar oud. "In de week voor de bevrijding werd veel geschoten en gebombardeerd met splinterbommen", weet hij nog. "Als die bommen de grond raakten, spatten ze met grote kracht uiteen. Bij ons werd een koe geraakt en moest geslacht worden. Op 17 september werd het schieten steeds heviger."

“Wij mochten de kelder niet meer uit, dat was te gevaarlijk. We hoorden in de kelder de Duitsers schreeuwen. Opeens kwam een soldaat met een geweer in de aanslag de keldertrap af terwijl wij zaten te bidden. Het bleek geen Duitser maar een Amerikaan te zijn. Heel even mochten wij uit de kelder komen. De hele straat lag bezaaid met stukken dakpannen. Voor de poort stond een tank waarmee geschoten werd op de kerktoren van Klimmen. Toen de Amerikanen verder richting Voerendaal waren getrokken, mochten wij pas echt naar buiten. Wij hoorden toen wat er bij de familie Meurs was gebeurd. Er waren zes doden plus nog een Duitser, met de rang van Feldwebel. Hij lag naast het huis van Lipsch. Het was de man die we zo hard hoorden schreeuwen, toen we in de kelder zaten.”

Een plaquette aan de muur van het voormalige gemeentehuis van Klimmen herinnert nog aan dit vreselijke voorval evenals de graven van de slachtoffers op het kerkhof bij de Remigiuskerk. Op de plaquette aan het gemeentehuis staan naast de namen van de slachtoffers van Dolberg ook de namen van J.W.A.H.M. Jaspers, gesneuveld in Monster op 10 mei 1940 en van Leo Dohmen, eveneens gesneuveld op de eerste dag van de oorlog. Over hen elders meer.

Graf fam. Meurs

Graf slachtoffers Dolberg

Gedood door
eigen vuur

Op de plaquette aan de muur van het voormalige gemeentehuis van Klimmen vinden wij, naast de namen van de slachtoffers van het ongeluk op Dolberg, ook de naam van J.W.A.H.M. Jaspers. De tand des tijds heeft ook aan dit monument geknaagd waardoor de tekst moeilijk leesbaar is.

Op het kerkhof van Klimmen vinden wij echter een aanknopingspunt voor een verdere zoektocht naar meer informatie. Bij het familiegraf van oud-notaris Jaspers is namelijk een stenen gedenkplaat geplaatst met de naam van de persoon die wij zoeken.

Graf fam. Jaspers

Gedenkplaat graf fam. Jaspers

Op een officiële site op het internet met gegevens van gesneuvelde militairen vinden wij de volgende informatie: *'Johannes Wilhelmus Arnoldus Hubertus Maria Jaspers. Geboren te Echt op 2-12-1915 en overleden op 10-5-1940 op het strand van Monster (ZH) bij paal 11. Hij was militair en had de rang van Reserve 2^e luitenant.'* Bij de omschrijving van het gebeurde staat het volgende: *'Gesneuveld door eigen vuur tijdens een actie tegen Duitse troepen. De actie vond plaats in de duinen en op het strand tussen Monster en Terheijden.'*

Het begrip 'gedood door eigen vuur' bleef ons fascineren. Verder zoeken leverde uiteindelijk een nadere verklaring op. Wij vonden namelijk de volgende beschrijving van het gebeurde: *'In de vroege morgen van 10 mei waren de eerste Duitse parachutisten geland bij het vliegveld Ockenburg bij Loosduinen. Vanuit Monster vertrok luitenant Jaspers met een kleine groep manschappen door de duinen richting het vliegveld om de Duitsers te bestrijden. Even later kwamen zij een andere groep van het bataljon Jagers uit Monster tegen en om er zeker van te zijn dat dit geen Duitsers waren in Nederlandse uniformen riep Luitenant Jaspers naar hen met de vraag om iets in het Nederlands te zeggen. Door zijn zwaar Limburgse accent ontstond er paniek in de andere groep. Zij dachten nu op hun beurt dat ze met vermomde Duitsers te maken hadden en openden meteen het vuur. Het enige dodelijke slachtoffer van de paniek was luitenant Jo Jaspers. De foerier van de groep keerde terug naar Monster met de helm van Jo Jaspers om er mededeling te doen van de tragedie die zich in de duinen had afgespeeld.'*

Bidprentje Jo Jaspers

„Want Uwe pijlen zijn in mij gedaald
en Uwe hand is op mij nedergedaald”.

IN MEMORIAM

J. W. A. H. M. JASPERS

Geboren in de eene oorlog, op 2 December 1915 te Echt, moest hij in de andere oorlog sterven als een der eerste slachtoffers in dit land: hij viel als Luitenant der Jagers op de vroege lentemorgen van 10 Mei 1940 ver van de zijnen, aan de Hollandsche kust nabij Monster, eenzaam doch fier: een soldatendood. En op een andere stralende lentemorgen is aan zijn jong leven de laatste Eer bewezen, toen hij begraven werd te Klimmen op 25 Mei, in het prachtige Zuid-Limburgsche land waar hij zoozeer van hield.

Allen die hem dierbaar waren, zijn goede Moeder, zijn zusjes en broers, zijn groote familie, zijn talrijke vrienden van Rolduc en Nijmegen - waar hij sinds 1935 student in de rechten was - zij allen behouden van hem een diepe herinnering: want hij was van een edel karakter, grootmoedig, vroom en trouw. Te kort was dit jonge sterke leven in zijn gelukkig thuis, bitter was zijn verre dood, bedroefd en weemoedig stemt zijn verlies.

Maar in deze donkerste tijden van Europa riep Gods ondoorgroendelijke wijsheid hem weg, naar een hooger en beter bestaan. Gij, die dit leest, bidt dat hij reeds het heerlijke licht van het Eeuwige Leven bereikt moge hebben, bij zijn Vader, bij God en Onze Lieve Vrouw. Dan zal zijn snelle dood een les geweest zijn voor ons zelf, maar ook een troost voor ons, voor allen die hem lief hadden.

REQUIESCAT IN PACE...

De dag dat
de onschuld
werd vermoord

De betekenis van oorlogsmonumenten is tweeledig. Ze houden de herinnering levend aan slachtoffers maar ze blijven ons ook wijzen op wat er kan gebeuren als mensen, vaak opgezwepen door demagogische politici, andere mensen gaan haten omdat zij anders zijn. Zij worden aangewezen als de zondebokken voor alles wat het eigenbelang schaadt. Waartoe dit kan leiden kunnen wij nu nog zien als wij een bezoek brengen aan Auschwitz, Bergen-Belsen, Dachau of een van al die andere plaatsen waar de Nazi-Duitsers concentratiekampen oprichtten. Miljoenen mensen werden daar vermoord, enkel en alleen omdat zij anders waren, Jood of Roma-zigeuner bijvoorbeeld.

Zoals de monumentjes vóór de kerk van Heibloem en op de Brunssummerheide ons herinneren aan het jongetje Nicky Verstappen, laten zij ons ook stilstaan bij de gedachte dat er iemand is, waarvoor het eigenbelang en eigen behoeften belangrijker zijn dan het leven van een onschuldig kind. Wij allen voelen het gebeuren op de Brunssummerheide als de dag dat de onschuld werd vermoord.

Dit laatste was ook de kop van een twee pagina's groot artikel in Dagblad De Limburger van 1 september 2012. Dit artikel handelde echter niet over Nicky maar over de dood van de destijds 4 jarige Léon Wesly, die in Voerendaal verraden werd en vervolgens in een goederentrein, ingericht voor veevervoer, naar Auschwitz-Birkenau eenzaam en alleen zijn dood tegemoet ging.

In Voerendaal woont in 1943 aan het Laurentiusplein een gezin waarvan de vader mijnwerker is maar ook in het verzet zit. Hij helpt onderduikers aan een schuilplaats en het is daarom ook niet vreemd, dat hij Leni, een Joods meisje, in huis heeft genomen. Later komt daar ook haar broertje Léon bij. Zij spelen gewoon met de andere kinderen uit de buurt op straat. "Het zijn weeskinderen uit Rotterdam," zeggen zij tegen iedereen. "Hun ouders zijn omgekomen tijdens het bombardement dat een groot gedeelte van Rotterdam heeft verwoest." Niemand weet echter dat dit verhaal verzonnen is en dat het geen Rotterdamse wezen zijn maar Joodse kinderen uit Maastricht, die door hun ouders bij pleeggezinnen zijn ondergebracht, op de vlucht voor de nazi's. De kinderen voelen zich al gauw thuis op het Laurentiusplein, ze gaan mee naar de kerk en maken gewoon deel uit van de gemeenschap. Dan op een dag in november staan ineens 6 mannen in leren jassen voor de deur. Zij hebben een vermoeden dat de bewoner in het verzet zit maar ondanks dat het hele huis wordt doorzocht, kunnen ze niets belastends vinden. "Dan nemen we het kind mee," roept er een. "Wij weten allang dat het een Jood is." Het jongetje bleek verraden te zijn. Hiermee werd in feite het doodvonnis van een onschuldig kind getekend.

Léon Wesly

*Kinderen Laurentiusplein,
Leni Wesly tweede van links*

Twee dagen lang zit Léon op het politiebureau aan de Spekhouwerstraat opgesloten voordat hij via Maastricht naar Westerbork wordt overgebracht. Er werden nog voorzichtige pogingen gedaan om de jongen te bevrijden maar kennelijk was de angst voor represailles toch te groot. Op 8 februari vertrekt weer een trein richting Auschwitz. Op de transportlijst staan 1.015 namen waaronder die van de kleine Léon. Wat er daarna met hem gebeurd is, weet niemand. Nooit zal iemand meer iets van hem vernemen. Op 19 november 2012 is op initiatief van de Woningstichting Voerendaal en na overleg met de familie Wesly op het Laurentiusplein in Voerendaal, de plek waar de kleine Léon werd opgepakt, een gedenkteken geplaatst. Bij deze plechtigheid was de broer van Léon, de Maastrichtse zakenman Benoit Wesly een van de sprekers. Hij weet als geen ander hoe groot het verdriet is dat ouders van vermoorde kinderen tot aan hun dood met zich meedragen, zeker als men niet weet wat er precies met hun kind gebeurd is. Het gedenkteken aan het Laurentiusplein zal ons niet alleen, net als het monument op de Brunssummerheide, blijven herinneren aan het korte leven van een onschuldig kind, het gedenkteken in Voerendaal zal ons telkens weer doen beseffen waar haat jegens bepaalde bevolkingsgroepen toe leidt. Léon werd immers vermoord, enkel en alleen omdat hij Jood was.

Plaquette Léon Wesly

Jodenster

Dit gebeurt ook
in een oorlog

Bij onze zoektocht naar de juiste toedracht bij de dood van Sjef Lindelauf van wie de naam op het monument aan de kerk in Voerendaal voorkomt, raadpleegden wij diverse bronnen. Eén daarvan was een wetenschappelijke uitgave 'Het verborgen front', met als ondertitel 'Geschiedenis van de georganiseerde illegaliteit in de provincie Limburg tijdens de Tweede Wereldoorlog'. Deze lijvige uitgave bestaat uit twee delen en maakt deel uit van de Maaslandse Monografieën.

Min of meer toevallig ontdekten wij op pagina 667 van deel II van dit omvangrijke werk het volgende citaat:

Een joods stel, mejuffrouw A. Frankenhuis en haar verloofde L. Meyers, hield zich in Heerlen schuil bij mevrouw Lemmens- Bisschop, die de twee begin 1943 kwijt wilde in verband met de komst van joodse kinderen. Weldra ontstonden problemen rond het verloofde stel. Het conflict liep zo hoog op dat A. Frankenhuis dreigde de autoriteiten mee te delen wat ze van illegaliteit wist. Op 20 april 1943 werden de stoffelijke resten van Frankenhuis en Meyers aangetroffen in een kalkput bij Voerendaal. Zij waren door de illegaliteit gedood.

Omdat ons uitgangspunt steeds is geweest om allen die het leven lieten door oorlogsgeweld in de huidige gemeente Voerendaal en hen waarvan de namen op Voerendaalse oorlogsmonumenten voorkomen, een plaats te geven in deze uitgave, hebben wij gemeend om bovengenoemd citaat ook op te moeten nemen.

Korporaal Dohmen stierf
waar de Soldaat van Oranje nu
iedere avond wordt toegejuicht

's Morgens vroeg bij zonsopkomst op 10 mei 1940 viel Duitsland met een grote troepenmacht Nederland aan. Het in aanbouw zijnde vliegveld Valkenburg (ZH), waar nu de musical 'Soldaat van Oranje' wordt opgevoerd, was een van de doelen die werden aangevallen. De aanval begon met het door vliegtuigen afwerpen van enkele bommen op de in aanbouw zijnde hangars. De bommen veroorzaakten grote paniek bij de op het vliegveld gelegerde soldaten. Kort na het afwerpen van de bommen werden ten zuiden en ten noordoosten van het vliegveld parachutisten gedropt. Deze hadden in eerste instantie tot taak het vliegveld te bezetten om daar later zelf gebruik van te kunnen maken. De Nederlandse verdediging, die met mitrailleurs rondom het vliegveld stond opgesteld, verweerde zich heldhaftig maar moest de strijd na een kort hevig gevecht opgeven.

Bij deze strijd was ook de uit Ransdaal afkomstige dienstplichtig korporaal Leo Dohmen betrokken. Bij dit gevecht kwam hij om het leven. Hij was slechts 20 jaar oud. Vóór hij werd opgeroepen om in het leger te dienen was hij mijnwerker van beroep. In zijn vrije tijd was hij actief zanger in het kerkkoor van Ransdaal, lezen wij op zijn bidprentje.

Leo Dohmen

Bidprentje Leo Dohmen

In 1936 verhuisde de familie Dohmen naar 't Barrier in Klimmen maar de band met Ransdaal bleef. Dit blijkt niet alleen uit het lidmaatschap van het kerkelijk zangkoor, Leo bleef ook na de verhuizing trouw lid van het 'Roomsche Toneel', de voorloper van de huidige toneelvereniging RAT en van voetbalclub SCKR.

In de registers van de burgerlijke stand van de gemeente Katwijk komen wij zijn naam, samen met nog 21 anderen, tegen op de lijst van overleden personen 10 mei 1940 met locatie Valkenburg. De gehele lijst van de gemeente van overledenen op die dag is vele malen groter want op 10 mei werd ook het dorp Katwijk gebombardeerd en beschoten waarbij tientallen inwoners het leven lieten. De naam van Leonard Dohmen komt wij ook tegen op de erelijst 'gevallen 1940-1945' van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Het begraven van de doden moest in Katwijk tijdens de eerste oorlogsdagen in eerste instantie tussen de gevechten door gebeuren.

Toneelvereniging Ransdaal: L. Dohmen, zittend uiterst links (foto fam. Brouns)

Achter de pastorie van de Nederlands Hervormde Kerk verzezen op 12 mei haastig gedolven graven. Ook Leo werd hier begraven.

Een aantal Nederlandse soldaten, waaronder Leo, werd in de loop van 1940 herbegraven in de woonplaats van de overledene. Op 3 augustus 1940 vond Leo Dohmen zijn definitieve laatste rustplaats op het RK Kerkhof van Klimmen. In de kerk van Ransdaal werd een plaquette geplaatst met daarop de namen van Leo en Bèr Houben, eveneens uit Ransdaal, die in het voormalige Nederlands Indië sneuvelde.

In Ransdaal wordt de herinnering aan korporaal Dohmen nog op een andere manier levend gehouden doordat hier een straat naar hem werd vernoemd. Het straatnaambord is een monument voor deze jongeman aan wiens leven al op de eerste dag van de oorlog een einde kwam.

Graf Leo Dohmen

Begraafplaats Katwijk

Bevrijd maar
het verzet
ging door

Voerendaal werd in september 1944 bevrijd, maar de oorlog was daarmee nog niet voorbij. Pas op 25 april 1945 maakten de troepen van de Sovjet-Unie en van Amerika aansluiting met elkaar. Duitsland werd daarbij in tweeën gesneden. Vijf dagen later pleegde Hitler, in het besef dat alles verloren was, in zijn bunker in Berlijn, samen met Eva Braun zelfmoord.

Op 4 mei 1945 ten slotte, ruim zeven maanden na onze bevrijding, accepteerde de Britse veldmaarschalk Montgomery de onvoorwaardelijke militaire overgave van de Duitsers, waarmee een einde kwam aan de oorlog, althans in Europa. Dit is dan ook de verklaring waarom het georganiseerde verzet in Zuid-Limburg niet stopte na de bevrijding, Nazi-Duitsland was immers nog niet definitief verslagen.

Meteen na de bevrijding in september kwam in Zuid-Limburg het ondergrondse verzet bovengronds. Men wilde actief gaan deelnemen aan de bevrijding van de rest van Nederland en aan de strijd tegen Duitsland. Een grote rol daarin speelde Bep van Kooten. In de bezettingstijd raakte hij betrokken bij de ondergrondse Landelijke Knokploegen (LKP). In september 1944 was hij de adjudant van de commandant van de Limburgse afdeling van deze LKP.

Het ondergrondse verzet kwam *bovengronds*

Op 15 september werd van Kooten door zijn commandant naar prins Bernard, de bevelhebber van de pas opgerichte Nederlandse Strijdkrachten, gestuurd, die toen in Brussel verbleef. Hij moest orders gaan halen voor de verdere deelname aan het verzet, na de bevrijding. Hier kreeg hij van de prins de opdracht om in het bevrijde Zuid-Limburg uit het verzet een gevechtseenheid te vormen. Een schriftelijke bevestiging volgde op 19 september 1944. Bep van Kooten werd gelijktijdig benoemd tot commandant van de op te richten eenheid. Uit de verzetsstrijders, meestal burgers zonder enige militaire opleiding, smeedde hij in korte tijd de 'Koninklijke Stoottroepen der Nederlandsche Binnenlandsche Strijdkrachten'. De eenheid werd even later ingedeeld bij het Amerikaanse leger, waarmee ze samen tot Maagdenburg aan de Elbe Duitsland in trokken. Onder de Stoottroepers komen we ook de namen tegen van Felix Senden uit Voerendaal en van Tom Bekker, de latere Inspecteur van 's Rijks Belastingen, die vanaf 1969 een paar jaar in Voerendaal en daarna tot aan zijn dood in Klimmen woonde.

Bep van Kooten met Prins Bernard

Tom Bekker

Bep van Kooten was afkomstig uit Het Gooi maar woonde lange tijd in de witte villa, Vrijthof 1 te Klimmen. In Het Gooi was hij een prominent lid van de Rugby Club 't Gooi. In het clubblad van deze vereniging van september 1979 kwamen wij het volgende artikel tegen:

In memoriam

Op 64 jarige leeftijd is ons oud-lid de heer Bep van Kooten overleden. Na zijn studietijd werd hij hoofddocent bij de opleiding van jonge mijnwerkers voor de Oranje Nassau-mijnen in Limburg. Tijdens de oorlog was hij daar de oprichter en stuwende kracht van de 'verzetsgroep Zuid'. Hieruit werd het oorlogsregiment 'stoottroepen' geformeerd waarvan de heer van Kooten de 1-ste regimentscommandant was. Voor de vele grote verdiensten, welke hij het Amerikaanse leger verleende, werd hij door President Dwight Eisenhower onderscheiden.

Voerendaal eerde Bep van Kooten door in Klimmen, vlakbij de villa waarin hij woonde, een straat naar hem te vernoemen, de Bep van Kootenstraat.

Straatnaambord Bep van Kooten, Klimmen

Een oorlog stopt wel maar
blijft slachtoffers maken

Voor mensen die de oorlog bewust hebben meegemaakt, en zeker zij die dierbaren verloren hebben of zelf gewond zijn geraakt, stopt die oorlog nooit. Dit is ons weer eens duidelijk geworden tijdens de vele gesprekken, die wij in het kader van deze uitgave gevoerd hebben. De verschrikkingen die zij hebben beleefd, zullen hen hun hele leven bijblijven en het verdriet zal nooit helemaal verdwijnen.

Maar ook in letterlijke zin blijft een oorlog slachtoffers maken, ook als hij gestopt is. Het meest extreme voorbeeld hiervan is het aantal slachtoffers die de atoombom maakte, die op 6 augustus 1945 op Hirochima werd gegooid, drie dagen later gevolgd door een tweede atoombom op Nagasaki. Bij de aanval op Hiroshima kwamen vrijwel direct door een enorme drukgolf en een verzengende stralingshitte naar schatting 78.000 mensen om het leven. Eind 1945 was dit aantal al opgelopen tot circa 250.000 mensen en als gevolg van stralingsziekte en kanker zouden nog eens honderdduizenden slachtoffers vallen. De oorlog was weliswaar gestopt door de overgave van Japan maar maakte toch nog dagelijks, en dat vele tientallen jaren lang, slachtoffers.

*De verschrikkingen
zullen hen hun hele leven
bijblijven en het verdriet
zal nooit helemaal verdwijnen*

Ook in Voerendaal was de oorlog op 20 februari 1945 afgelopen toen de broers Zef, Wiel en Jan Habets vanuit hun ouderlijk huis in Retersbeek gingen kijken naar een vliegtuig dat was neergestort in het Putherveld, de landerijen tussen de Retersbekerweg en de Steinweg, vlakbij waar nu de golfbaan is. Halverwege bedacht Wiel zich, hij vond het te gevaarlijk en ging terug. Bij zijn broers was de nieuwsgierigheid echter groter dan de angst. Bij het vliegtuig vond Jan een zogenaamde pantservuist. Of deze bij het vliegtuig hoorde of er al langer lag is niet bekend. Wel dat Jan probeerde het oorlogstuig open te maken wat hem het leven kostte. De granaat ging af en verwondde hem zodanig dat hij een dag later in het ziekenhuis van Heerlen overleed.

Jan Habets

Bidprentje Jan Habets

Hij was twee weken eerder 21 jaar geworden. Mevrouw Mien Deckers-Habets, zus van de broers, kan zich die dag nog goed herinneren. "Ik was aan het schrobben toen Zef lijkleek en ook onder het bloed aan kwam rennen met de mededeling dat Jan iets ergs was overkomen". Jan, mijnwerker van beroep, was enorm geïnteresseerd in techniek, weet zijn zus nog. "Hij zat altijd aan dingen te prutsen. Moeder zei vaker dat dit nog eens zijn dood zou worden. Helaas heeft zij gelijk gekregen".

Net als de mensen in Hiroshima oorlogsslachtoffers zijn, ook zij die pas jaren later stierven aan de gevolgen van radioactieve straling, zo is ook Jan Habets een slachtoffer van oorlogsgeweld.

Bidprentje en overlijdensbericht Jan Habets

JEZUS † MARIA † JOZEF † REMIGIUS

†

Bid voor de ziel van zaliger

JAN, JOSEPH, MARIA, HABETS

Geboren te Klimmen 1 Februari 1924 en overleed tengevolge van een tragisch ongeluk, voorzien van de H. H. Sacramenten, in 't St. Joseph-Ziekenhuis te Heerlen den 17de Februari 1945.

Lid van de Jongens-Congregatie.

Als 't morgen is, weet gij niet of gij den avond zult bereiken. (Luc. VII. 9.)

Wat is de dood wreed! Ontrukt werd hij aan onze liefde, in den schoonsten tijd van zijn leven, hij die was onze vreugde en troost; die was verschenen als de bloeiende roos in lente dagen, als de blanke lelie aan stroomende beken.

Geen dood, hoe onverwacht ook, mag voor kwaad worden gehouden, wanneer een deugzaam leven voorafgaat. (H. Aug.)

Dierbare ouders, broers en zusters, wel hard valt het scheiden, maar uw geloof leert u zeggen: „Heer, Uw Wil geschiede op aarde zooals in den Hemel. Familieleden, vrienden en bekenden, blijft mij gedenken in uw gebeden.

Mijn Jezus, barmhartigheid.

ONZE VADER — WEES GEGROET

† Overleden in den leeftijd van 21 jaar

JAN JOZEF MARIA HABETS

De diepbedroefde familie:
J. Habets-Simons en kinderen.
Klimmen-Retersbeek B 83.

Plecht. lijkdienst, waarna begravenis Woensdag 21 Febr. om 10 uur in Kerk v. H. Remigius, te Klimmen. Eenige en algem. kennisgeving, ingevolge de tijdsomstandigheden. Bijeenkomst 9.30 u. te Kraubeek.

Een vriend
en held met
een 'verkeerde' naam

De bevrijding was nabij. De Amerikaanse troepen rukten op vanuit Valkenburg richting Heerlen. Op 17 september 1944 vond in het gebied Walem-Koulen een vuurgevecht plaats met de zich terugtrekkende Duitsers. Dit gevecht werd Peter Spoganetz noodlottig. Hij stierf, ver van zijn dierbaren, vlakbij een van de weinige woningen op het kruispunt van het bij Klimmen behorende gehucht Koulen. Ook zes Duitse soldaten kwamen om in de strijd. Later, toen het gevecht zich verplaatste richting Klimmen, kwamen de verschrikte bewoners van Koulen voorzichtig uit hun schuilplaatsen. Zij zagen de gesneuvelden liggen en vroegen naar de naam van de Amerikaanse soldaat.

Peter Spoganetz

Een van zijn vrienden probeerde min of meer fonetisch zijn naam te spellen maar door de taalbarrière ging dit niet helemaal goed met als gevolg dat de naam Spoganetz later foutief gebeiteld werd in de marmere gedenkplaat, die door de bewoners, Bèr en Roos Simons, werd aangebracht. Deze plaat siert nog steeds de gevel van het pand Koulen 21. Dit is echter slechts één verklaring voor deze foutieve spelling. Een andere is dat de kogels, die Peter fataal werden, het naamplaatje dat hij net als alle andere soldaten om zijn nek droeg, zodanig beschadigd hadden dat het nog amper leesbaar was. Naar alle waarschijnlijkheid is deze laatste versie van het verhaal de juiste.

Peter Spoganetz werd twee dagen later, samen met de zes omgekomen Duitsers, begraven in een weiland achter het patronaatsgebouw in de Houtstraat. Op 16 januari 1945 werd zijn stoffelijk overschot overgebracht naar de Amerikaanse Militaire Begraafplaats in Margraten.

Tijdelijke begrafenis Peter Spoganetz Houtstraat, Klimmen

Later kregen de nabestaanden van gesneuvelde Amerikaanse soldaten de mogelijkheid om de lichamen van hun dierbaren te laten repatriëren naar Amerika. Velen kozen ervoor om hen te laten rusten te midden van hun eveneens omgekomen kameraden. Meer dan 10.000 families maakten echter van de mogelijkheid tot repatriëren gebruik waardoor het oorspronkelijk aantal graven in Margraten van meer dan 18.000 werd teruggebracht naar het huidige aantal van 8.301.

Ook de familie Spoganetz maakte van de geboden mogelijkheid gebruik en liet het lichaam van Peter overbrengen naar Amerika. Op 16 december 1948 vond Peter Spoganetz zijn derde en laatste rustplaats in zijn geboortestreek New Jersey op Rosehall Cemetery, Linden N.J.

Plaquette Peter Spoganetz, Koulen

Gedenksteen Peter Spoganetz, New Jersey

Hoe *het noodlot*
kan toeslaan

Ransdaal is al ruim twee maanden bevrijd als toch nog een van de bevrijders op 27 november 1944, midden in het dorp, het leven laat. Niet door een vijandelijke kogel maar door een geintje met fatale afloop.

Op 18 december zou Richard A. Knott 24 jaar worden in een voor hem vreemd land, ver van huis en van zijn dierbaren. Voorafgaand aan het Ardennenoffensief is hij ondergebracht in het huis van de familie Brull in Ransdaal. Moeder Brull vindt het maar niets dat de Amerikaanse jongens buiten slapen. Zij nodigt hen daarom uit om binnen te overnachten. Daags voor zijn overlijden schrijft soldaat Knott in een brief aan zijn familie: *‘Eindelijk slaap ik weer eens in een echt bed in plaats van op de grond’*. Het zou zijn laatste nacht worden. ‘s Morgens gaat hij eten halen en komt terug met een blik perziken. Onderweg maakt hij het blik al open en begint er alvast van te eten. De leider van zijn groep maakt intussen aan de keukentafel zijn geweer schoon. Als hij Richard ziet binnenkomen richt hij voor de grap zijn wapen op hem en zegt: “Hier met die perziken!” Per ongeluk gaat het geweer af en de kogel raakt Richard in zijn nek. Hevig bloedend sterft hij in de armen van een van zijn kameraden.

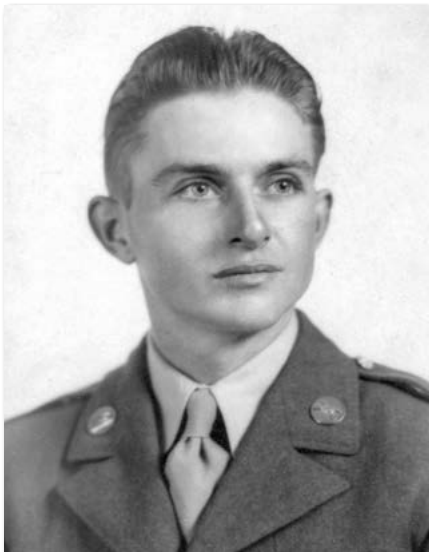
**Niet door een vijandelijke kogel
*maar door een geintje***

Richard A. Knott vindt zijn laatste rustplaats op de Amerikaanse Militaire Begraafplaats in Margraten. Zijn kameraden vertrekken richting de Ardennen. Velen van hen zullen daar het leven laten, niet door een fataal afgelopen grapje, maar door hevig oorlogsgeweld.

Exact 64 jaar later, op 27 november 2008 werd ter herinnering aan het tragische ongeluk aan de gevel van het pand Ransdalerstraat no. 37 door Marvin Moser, die in de oorlog deel uitmaakte van dezelfde divisie als Richard Knott, een plaquette onthuld.

Pfc. Richard A. Knott werd geboren op 18 december 1920 te Winchester TN. Hij is begraven op de Amerikaanse Begraafplaats in Margraten. Plot F, rij 20, graf 13.

Richard Knott

Plaquette Richard Knott Ransdaal en graf in Margraten

Ook zij gaven
hun leven voor
onze vrijheid

De Amerikaanse Militaire Begraafplaats in Margraten kent naast 8.301 graven van gesneuvelde militairen ook de zogenaamde 'Walls of Missing'. Op deze muren aan weerszijden van de vijver vóór de 30 meter hoge toren, staan de namen van 1722 gesneuvelde soldaten waarvan de lichamen bij de aanleg van de begraafplaats nog niet waren teruggevonden. De namen van de vermisten, die later zijn gevonden en geïdentificeerd zijn kunnen worden, zijn later voorzien van een rozet. Slechts weinigen weten dat al die namen op deze muren zijn uitgehouwen door vier Duitsers.

Wall of Missing, Margraten

Eén van de namen op deze Wall of Missing is die van Luitenant Charles H. Bernard jr. die op 17 september is gesneuveld in Winthagen. Hij was pas 23 jaar oud, getrouwd en vader van 2 kleine kinderen Pats en Charles. Hij overleed bij het opruimen van een mijneveld. Achter zijn naam staat geen rozet want ondanks uitgebreide zoekacties door de Bergings- en Identificatiedienst van de Koninklijke Landmacht is van zijn lichaam nooit iets teruggevonden.

Charles Bernard

Op 15 september 1944 rukten vanaf de Fromberg Amerikaanse tanks op richting Colmont. Bij de Kruishoeve stuitten zij op Duitse weerstand. Zij werden beschoten met kleine wapens en met anti-tankgeschut. De tank C-11 waarin Robert 'Bob' J. Robinson zat werd daarbij geraakt. Hij was op slag dood. Een andere inzittende werd zwaar gewond. Robert werd in 1944 tijdelijk begraven op de Amerikaanse begraafplaats Fosses in België. Vier jaar later vond hij zijn definitieve rustplaats op de Militaire Begraafplaats in Henri Chapelle. Van Robert zijn geen foto's bekend. Maar ook hij stierf, uitgerekend op de dag dat hij 21 jaar werd, voor onze vrijheid.

Toch zijn het niet alleen zij die onze bevrijding met de dood moesten bekopen die er voor gezorgd hebben dat wij nu in vrijheid kunnen leven. Alle jongemannen, Amerikanen, Engelsen en Canadezen, die hier vochten en de oorlog overleefd hebben, verdienen onze dankbaarheid en respect. Om hen te eren en een gezicht te geven plaatsen wij hier twee foto's die wij kregen uit het fotoarchief van Math Winthagen. Deze jonge Amerikanen, waarvan er één poseert met Tiny Habets, een zus van de omgekomen Jan Habets, zorgden voor de bevrijding van Retersbeek. Mogelijk hebben zij de oorlog overleefd, maar ook hen zijn wij veel dank verschuldigd en verdienen zij een plaats in deze uitgave.

Amerikaanse militair met Tiny Habets

Amerikaanse militairen in Retersbeek

Dank aan *velen*

Aan de totstandkoming van dit boekwerkje ging veel speurwerk vooraf. Veel gegevens vonden wij op het internet maar zeker zo belangrijk was de informatie die wij kregen van nabestaanden van slachtoffers, van ooggetuigen en van mensen, die anderszins op de hoogte waren van bepaalde gebeurtenissen in de oorlogsjaren. Hen zijn wij veel dank verschuldigd. Wij spraken onder meer met de volgende personen:

- Dhr. van Aken (Harry), Klimmen
- Dhr. Ackermans (Edmond), Lanaken (B)
- Mevr. Bekker (Gody), Klimmen
- Mevr. Boreas-Dortu (Jaqueline), Landgraaf
- Dhr. Brouns (Jeu), Klimmen
- Mevr. Deckers-Habets (Mien), Beek
- Dhr. Grooten (Pierre), Retersbeek
- Dhr. Habets (Ger), Klimmen
- Mevr. Horsmans-Braakhuis (Jeanne), Schinnen
- Dhr. Houben (Cor), Heerlen
- Dhr. Jacobs (Harry), Klimmen
- Mevr. v.d. Laar-Lindelauf (Lies), Ubachsberg
- Dhr. Lindelauf (Huub), Middelbeers
- Dhr. Lipsch (Hub), Klimmen
- Mevr. Maessen-Meurs (Martha), Klimmen
- Dhr. Meurs (Jo), Klimmen
- Dhr. Moonen (Stef), Klimmen
- Dhr. Ortmans (Jo), Craubeek

- Dhr. Paulissen (Felix), Klimmen
- Dhr. Savelkoul (Ben), Voerendaal
- Mevr. Schreijen (Mieke), Voerendaal
- Dhr. Treuen (Theo), Voerendaal
- Dhr. Verhoeven (Huub), Klimmen
- Dhr. Winthagen (Math), Klimmen
- Mevr. Winthagen-Bertrand (Susan), Retersbeek

Tenslotte speciale dank aan onze plaatsgenoten Ben Savelkoul, wiens website een belangrijke bron voor ons was en aan Theo Treuen, die ons voorzag van de informatie over de omgekomen Voerendaalse verzetsmensen. Ook zijn wij dank verschuldigd aan Peter Lambrichs, die alle objecten voor ons fotografeerde en de kwaliteit van de oude foto's vakkundig verbeterde. Eveneens heel veel dank aan Judith Eurlings van Query Design, die de vormgeving van dit boek voor haar rekening nam.

Dit boek is een uitgave van de gemeente Voerendaal in het kader van de viering van 75 jaar bevrijding en is met de grootst mogelijke zorg samengesteld na bijzonder intensief onderzoek gedaan te hebben. Desondanks aanvaarden de gemeente Voerendaal en de schrijver van het boek, Wil Maassen, geen aansprakelijkheid voor welke schade dan ook, direct of indirect, die op enige wijze ontstaat door het gebruik van deze uitgave of de daarin verstrekte informatie. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de gemeente Voerendaal.

Epiloog

Bij de gemeente Voerendaal en bij burgemeester Wil Houben in het bijzonder, leefde al langer de wens om de jaarlijkse dodenherdenking op 4 mei te kunnen houden bij een monument waarop de namen staan vermeld van ALLE oorlogsslachtoffers uit de gemeente. Om dit te realiseren is, in overleg met het kerkbestuur ervoor gekozen om de plaquette bij het monument aan de kerk in Voerendaal, met alleen de namen van de slachtoffers uit de kern Voerendaal, te vervangen door een nieuwe met daarop alle namen. Hierover is ook overleg geweest met het bestuur van de Koninklijke Schutterij St. Sebastianus, die het monument reeds decennia geleden heeft geadopteerd en nog steeds onderhoudt. Met deze uitgave hebben wij geprobeerd de slachtoffers op de nieuwe plaquette niet alleen een naam maar ook een gezicht te geven, soms letterlijk door beschikbare foto's te plaatsen, maar nog meer door het verhaal te vertellen over de verschrikkelijke oorlog, die hen het leven heeft gekost.

Iedere herdenking is ook stilstaan bij de vrede en vrijheid waarin wij al 75 jaar mogen leven en dat dit laatste geen vanzelfsprekendheid is. Wij hopen dan ook dat deze uitgave niet alleen een bijdrage mag leveren aan het streven om de herinnering levend te houden aan hen die omkwamen door oorlogsgeweld, maar ook aan het realiseren van ons aller wens: DIT NOOIT MEER!

Wil Maassen